

HRVATSKO MODNO-ODJEVNO NAZIVLJE. JEZIČNA ANALIZA MODNIH ČASOPISA OD 1918–1941.

Vlatka Štimac. *Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2008.*

Hrvatsko modno-odjevno nazivlje s podnaslovom *Jezična analiza modnih časopisa od 1918–1941.* objavljena je doktorska disertacija kroatistice Vlatke Štimac, u kojoj je sustavno i temeljito obrađen jezik mode u časopisima što su izlazili u Hrvatskoj, točnije u Zagrebu, u razdoblju omeđenu dvjema prijelomnim godinama hrvatske povijesti. Istraživački korpus obuhvatio je modne žurnale, novine i časopise na hrvatskome jeziku toga doba koje je autorica pažljivo iščitala u svjetlu suvremenih jezikoslovnih i semiotičkih teorija. Središnji dio jezičnoga istraživanja obuhvaća prvi modni časopis na hrvatskome jeziku *Pariška moda, list za žensku i dječju odjeću i za ženski ručni rad* što je izlazio u Zagrebu u dva navrata: prvo od 1895. do 1907. te ponovno od 1920. do 1938., a analizirani su i časopisi: *Praktični modni list* (1919–1921), *Ženski list za modu, zabavu i kućanstvo* (1925–1938.), *Novi ženski list* (1938–1939), *Hrvatica* (1939–1940), *Hrvatski ženski list* (1939–1943.), *Ženski svijet, mjesečnik za kulturne, socijalne i političke interese jugoslavenskih žena* (od 3. godišta: *Jugoslavenska žena*, 1917–1919., 1920) i *Ženski svijet, list za zabavu i pouku* (1939–1941).

Autorica je analizirala i opisala jezik mode i odijevanja te njegov nastanak od 1918. do 1941., u razdoblju u kojem nije bilo rječnika mode, leksikona, a ni abecedarija tekstilnih i modno-odjevnih naziva, što ju je usmjerilo k referentnoj literaturi nastaloj poslije promatranoga razdoblja, primjerice *Pomodnom rječniku* Vinka Esiha (1954). Pri klasifikaciji građe, tj. modno-odjevnoga nazivlja po semantičkim poljima, poslužili su joj sljedeći rječnici i leksikoni: slikovni rječnik *Šta je šta: stvarni hrvatski rječnik u slikama* priređivača Ise Velikanovića i Nikole Andrića (1938), *Leksikon Minerva: praktični priručnik za modernog čovjeka* (1936), *Akademijin rječnik*, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića (2003), *Rječnik hrvatskoga jezika* urednika Jure Šonje u izdanju Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža i Školske knjige (2000) te *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (2002). Nabrojenu je referentnu građu autorica koristila ponajviše onda kada je bilo potrebno odrediti semantičke odnose povijesnih i suvremenih naziva, odnosno rasvijetliti mnogobrojne semantičke i izrazne promjene koje su se dogodile s mnogim promatranim leksemima koji pripadaju jeziku mode. Tako je dijakronijskima i komparativnim čitanjima modnih časopisa s leksikografskom građom, te sa suvremenim modnim časopisima, autorica utvrdila nastanak modno-odjevnoga nazivlja te tijekom jezičnih promjena unutar njih što su rezultirale suvremenim modnim izrazima kakve rabimo danas.

Knjiga je strukturirana u pet dijelova sa zaključkom i rječnikom modno-odjevnoga nazivlja.

Prvi dio čini uvod u kojem autorica obrazlaže odabir korpusa i izvora te ciljeve istraživanja, ističući da je središnji dio istraživanja lingvističko-normativna analiza jezika mode nekoliko različitih časopisa, posebice prvoga modnog časopisa na hrvatskome jeziku *Pariška moda*,

list za žensku i dječju odjeću i za ženski ručni rad. Među analiziranim je časopisima i list *Hrvatica*, što je izlazio samo jednu godinu (1939–1940), glavne urednice Marije Jurić Zagorke.

U drugome dijelu pod naslovom *Jezična raslojenost: opći jezik i jezik struke* kratka je analiza jezika kao polifunkcionalnoga sustava koji u svojoj raslojenosti, među ostalima, obuhvaća i jezik mode te odijevanja, koje autorica u svom istraživanju zahvaća ponajprije kroz lingvističke discipline: leksikološku, semantičku, leksikografsku i gramatičku s tvorbom riječi, naglašavajući da cilj ove knjige nije opis i analiza isključivo modnoga i odjevnoga nazivlja, već jezika mode i odijevanja između 1918. i 1941. godine. Budući da je ovo istraživanje obuhvatilo razdoblje iz povijesti hrvatskoga jezičnog standarda te da je u njemu autorica analizirala mnoge nazive s današnjega, vremenski udaljena aspekta, potrebno je kazati da su analizom utvrđene i izrazne i sadržajne promjene koje su zahvatile promatrano nazivlje. Popisanu je građu autorica determinirala s obzirom na formulu *pismovnoga odjevnog predmeta* te utvrdila da se tipični elementi ovih formula raspoređuju u istim sintaktičkim strukturama koji upućuju na to da je jezik mode i odijevanja specifičan podsustav komunikacije u jednom segmentu naše svakodnevice.

Treće poglavlje rasvjetljava hrvatske modne ženske časopise u okviru jezičnih zbivanja, primjerice pokušaju ustaljivanja novoštokavske norme, pravopisnih oscilacija i postojanja triju pravopisa u praksi te ih povezuje s društveno-političkom uvjetovanošću toga doba. Tako su se u mnogim časopisima koje autorica analizira prvi put u hrvatskome jeziku uporabili neki leksemi ili sintagme modnih naziva, proizašli iz potrebe da se određeni sadržaji što su ih ženski časopisi nudili predstave na vlastitome jeziku.

Središnji je dio knjige četvrto poglavlje *Lingvističko-normativna analiza jezika mode i odijevanja od 1918. do 1941.*, gdje autorica dokazuje da su prvi modni žurnali na hrvatskome jeziku nastali s narodnom i kulturnom zadaćom unutar koje su se tražili i stvarali hrvatski označitelji za pojedine pojmove dotad preuzimane uglavnom iz njemačkoga ili francuskoga jezika te da nerijetko novonastali zamjenski pojmovi nisu bili po hrvatskim rječotvornim pravilima kao što se ni sadržaji stranoga i domaćega leksema često nisu podudarali. U analiziranom hrvatskome modno-odjevnom nazivlju najviše je posuđenica, tuđica i kontaktnih stranih riječi te stranih riječi iz njemačkoga i francuskog jezika; stoga su najčešći načini postanka modnih i odjevnih naziva u hrvatskome jeziku posuđivanje i preuzimanje, a zatim i hrvatska tvorba te tvorba višočlanih naziva. Zanimljiv je podatak da su nazivi nastali hrvatskom tvorbom uglavnom imenice i pridjevi, a glagola i priloga u modnom nazivlju nastalih takvim načinom gotovo da i nema. Građu je autorica razvrstala prema tipičnome elementu formule *pismovnoga odjevnog predmeta* te je modno-odjevne nazive analizirala dvostruko: prema sastavu i podrijetlu. Na kraju četvrtoga poglavlja autorica je, na primjeru modno-odjevnih leksema, prikazala račvastu hijerarhizaciju (taksonimiju i hiponimiju) te meronimijske odnose dominacije i diferencijacije, vrlo česte na polju riječi *odjeća* i *odijevanje*. Mnogi su od analiziranih naziva danas dijelom hrvatskoga pasivnog leksika (većim su dijelom izrazni arhaizmi te ponešto historizmi), što je autorica analizirala u odjeljku unutar četvrtoga poglavlja pod nazivom *Vremenska raslojenost i semantičke razlike među istovrijednim nazivima*. Uspoređujući mnoge takve lekseme iz istraživanoga korpusa sa suvremenim istovrijednicama, autorica je upozorila da su mnogi od njih prešli u pasivni leksik te da su uglavnom zamijenjeni posuđenim leksičkim jedinicama. Za neke su pak galicizme i germanizme u promatranom razdoblju postojali hrvatski nazivi, a danas se za isti pojam upotrebljavaju posuđeni nazivi, koji su se integrirali u hrvatski jezik u nekom od kasnijih razdoblja, a neki su se od njih zadržali u uporabi govornika hrvatskoga jezika, ali s izmijenjenom semantičkom odrednicom.

Peto poglavlje, pod nazivom *Semiotičke teorije mode: moda kao jezik* predstavlja nekoliko teorijskih čitanja mode kao semiološkoga modela, s naglaskom na semiotičku teoriju Ronal-

da Barthesa, koja je teorijska podloga ovom istraživanju, posebice na mjestima gdje je riječ o *pismovnome odjevnom predmetu*. Slijedi Zaključak u kojem su sažeto i pregledno istaknute postavke, metode i ciljevi autoričina istraživanja te zasebno poglavlje koje čini metodologija izradbe rječnika i *Rječnik modno-odjevnog nazivlja i suvremene odrednice*. Rječnik je posebno vrijedan dio istraživanja jer obuhvaća više od četriristo i pedeset leksema uz koje su, zbog nedosljednosti i nesustavnosti pisanja stranih naziva, navedeni svi pojedini nazivi zabilježeni u analiziranome korpusu. *Suvratak, zaponka, zaklopac, zalistak, zavratak i vezanka* samo su neki od hrvatskih naziva koje autorica bilježi u *Rječniku*, gdje je, uz opis svakodnevnih životnih pojavnosti u odijevanju, popisan i isječak hrvatske jezične i sociolingvističke povijesti u najburnijim godinama dvadesetoga stoljeća.

Ovom je knjigom upotpunjena praznina u jezikoslovnoj kroatistici u kojoj do sada nije bilo sustavna istraživanja u jeziku mode hrvatskih časopisa prve polovice XX. stoljeća niti se na jednom mjestu nije mogao pronaći obrađen korpus hrvatskoga modno-odjevnog nazivlja, te analiza njegova jezičnoga postanka. Poglavlja o modnom nazivlju rijetkost su u leksikološkoj literaturi, osim kad je riječ o semiotičkoj teorijskoj literaturi, a budući da hrvatski jezik nema terminološkoga rječnika modno-odjevnih naziva, praktična je primjenjivost i vrijednost ove studije očita. *Hrvatsko modno-odjevno nazivlje, Jezična analiza modnih časopisa od 1918–1941.* jednako je zanimljiva knjiga svim kroatistima i kroatolozima, posebice standardolozima, jezikoslovnim povjesničarima i lingvistilističarima, jer unutar hrvatskoga jezika mode prati i analizira promjene u hrvatskome jeziku uvjetovane i jezičnim i sociolingvističkim razlozima prve polovine XX. stoljeća.

LJUBICA TIKVICA